

TYČINĖS IR NEATSARGIOS KALTĖS ATRIBOJIMAS NUSIKALTIMUOSE  
ŽMOGAUS GYVYBEI IR SVEIKATAI

Eglė Riaubaitė \*

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius  
Telefonas 271 4584  
Elektroninis paštas e.riubaite@lat.lt*

Pateikta 2008 m. rugpjūčio 3 d., parengta spausdinti 2008 m. lapkričio 24 d.

**Santrauka.** Straipsnyje analizuojamos kaltės formos, pasitaikančios nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai, bei nagrinėjamos dažniausiai pasitaikančios šios kategorijos nusikalstamų veikų kvalifikavimo pagal subjektyviuosius požymius problemos. Kadangi nusikaltimų žmogaus gyvybei ar sveikatai subjektyviuosius požymius, o būtent – kaltės formą ar rūšį, kai kuriais atvejais nustatyti daug sunkiau negu objektyviuosius, kvalifikuojat šios kategorijos nusikalstamas veikas pirmiausia reikia žinoti, kuo viena kaltės forma ar rūšis skiriasi nuo kitos.

Kaltės formos viena nuo kitos skiriasi savo valiniu ir intelektiniu turiniu, todėl straipsnyje išsamiai aptariamos tyčios ir neatsargumo rūšys nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai bei pateikiami jų atribojimo kriterijai.

Analizuojant tiesioginę ir netiesioginę tyčią bei jų atribojimo problemas straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama asmens pavojingų padarinių neišvengiamumo suvokimui. Taip pat keliamas klausimas, ar esant netiesioginei tyčiai asmuo gali nenorėti kilsiančių pavojingų padarinių, jeigu suvokia, kad gali atimti kitam žmogui gyvybę ar sutrikdyti sveikatą. Kalbant apie tyčios ir neatsargumo atribojimą straipsnyje pabrėžiama, kad daugiausia problemų kyla atribojant tyčią ir nusikalstamą nerūpestingumą, todėl šis klausimas plačiai analizuojamas pateikiant teismų praktikoje dažniausiai pasitaikančius nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai pagal subjektyviuosius požymius kvalifikavimo atvejus.

**Pagrindinės sąvokos:** kaltės forma, tiesioginė ir netiesioginė tyčia, nusikalstamas pasitikėjimas, nusikalstamas nerūpestingumas.

## IVADAS

Nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei ir sveikatai gali būti padaromos tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Tam BK specialiojoje dalyje yra išskirtos net ir atskiros tyčinio bei neatsargaus gyvybės atėmimo (BK 129 ir 132 straipsniai) bei tyčinio ir neatsargaus sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo (BK 135 ir 137 straipsniai bei BK 138 ir 139 straipsniai) sudėty. Todėl daugiausia problemų tiek ikiteisminio, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu šios kategorijos bylose kyla įrodinėjant subjektyviuosius nusikalstamų veikų požymius. Paminėtinos šios dažniausiai pasitaikančios nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai kvalifikavimo pagal subjektyviuosius veikos požymius problemos. Pirma, nusta-

tant tyčios rūšį, t. y. tiesiogine ar netiesiogine tyčia buvo atimta gyvybė ar sutrikdyta sveikata, neretai kyla problemų sprendžiant, ar veikdamas atitinkamu būdu kaltininkas norėjo ar nenorėjo atimti kitam asmeniui gyvybę ar sutrikdyti sveikatą. Nors tai neturi reikšmės nusikalstamos veikos kvalifikavimui, nes tyčinis gyvybės atėmimas, neatsižvelgiant į tai, ar jis buvo padarytas tiesiogine, ar netiesiogine tyčia, kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnį, tačiau pripažįstant asmenį kalto padarius nusikaltimą žmogaus gyvybei ir sveikatai, nuosprendžio motyvuojamoje dalyje turi būti nustatyta tyčios rūšis. Antra, sprendžiant nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai kvalifikavimo problemas teismams neretai kyla problemų atribojant tyčią nuo neatsargumo, kai reikia nustatyti, ar veikdamas atitinkamu būdu kaltininkas suvokė, kad kitam asmeniui atima gyvybę ar sutrikdo sveikatą.

\* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorė.

Straipsnyje aptariama, kuo skiriasi tyčios ir neat-sargumo rūšys viena nuo kitos bei tyčinė kaltės forma nuo neatsargios, taip pat išanalizuota teismų praktika šios kategorijos bylose bei pagrindinės kvalifikavimo klaidos (**klaidos**).

Straipsnio tikslas yra išanalizuoti kaltės formas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai, aptarti jų panašumus ir skirtumus, taip pat atskleisti pagrindines šių nusikaltimų kvalifikavimo pagal subjektyviusius požymius problemas. Minėtam tikslui pasiekti straipsnyje keliami šie uždaviniai: 1) atlikti tyčios rūšių analizę nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai bei pateikti pagrindinius jų atribojimo kriterijus; 2) aptarti neat-sargumo rūšis nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai bei išanalizuoti pagrindines neatsargių ir tyčinių nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai atribojimo problemas.

Rašant straipsnį taikyti sisteminės analizės, indukcinis-dedukcinis ir lyginamasis metodai, kaip empirinė medžiaga analizuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinės nutartys, kuriose spęsti nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai kvalifikavimo pagal subjektyviusius požymius klausimai.

## 1. TYČIOS RŪŠYS IR JŲ ATRIBOJIMO PROBLEMOS NUSIKALTIMUOSE ŽMOGAUS GYVYBEI IR SVEIKATAI

BK 15 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad nusikaltimas yra tyčinis, jeigu jis padaromas tiesiogine ar netiesiogine tyčia, todėl baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal BK 129 straipsnį ir už sunkų bei nesunkų sveikatos sutrikdymą pagal BK 135 ir 138 straipsnius kyla tada, kai žmogaus gyvybė atimama ar sveikata sutrikdoma veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 5 punkte teismams išaiškinta, kad nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti. Tuo tarpu nužudymas padarytas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams kilti.<sup>1</sup>

Kalbant apie tyčios rūšis nusikaltimuose žmogaus sveikatai, sveikatos sutrikdymas yra padarytas tiesiogine tyčia, kai kaltininkas suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus sveikatą, numatė, kad gali ją sutrikdyti ir norėjo taip elgtis, o esant netiesioginei tyčiai – nors ir nenorėjo sutrikdyti sveikatos, tačiau sąmoningai leido tokiems padariniams kilti.

Kaip matome, tiek tiesioginės, tiek netiesioginės tyčios intelektualinio momento turinys, kuris apibūdinamas žodžiais „suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, ir numatė, kad gali ją atimti“ bei „suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus sveikatą ir

numatė, kad gali ją sutrikdyti“, sutampa. Tiek esant tiesioginei, tiek netiesioginei tyčiai asmuo supranta, kad siekdamas konkretaus tikslo, t. y. atimti nukentėjusiajam gyvybę ar sutrikdyti sveikatą, jis pasirenka atitinkamą veikimo būdą, dažniausiai – smurtinį, ir suvokia, jog jo pasirinktas smurtinis veikimo būdas prieštarauja ne tik moralės, bet ir teisės normoms, taip pat numato priežastinį ryšį, t. y. kad smurtine veika atims kitam žmogui gyvybę ar sutrikdys sveikatą.

Teisinėje literatūroje nemažai ginčų sukelia klausimas, kiek tiksliai ir detalai esant tiesioginei tyčiai asmuo numato padarinius: ar tik kaip galinčius kilti, ar kaip neišvengiamai kilsiančius. Prof. A. I. Rarogas mano, kad esant tiesioginei tyčiai asmuo padarinius numato kaip neišvengiamai kilsiančius, tačiau prof. A. P. Kozlovo teigimu, esant tiesioginei tyčiai pakanka, kad kaltininkas padarinius numatytų tik kaip galinčius kilti, o ne kaip neišvengiamai kilsiančius, nes teismų praktikoje pasitaikė daugybė atvejų, kai turėję neišvengiamai kilti padariniai nekilo. Profesoriaus manymu, ypač tai akivaizdu kalbant apie nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai (pvz.: kaltininkas vieną kartą šovė nukentėjusiajam į kaukolės sritį, tačiau kulka įstrigo kaukolės skliaute, todėl chirurginės operacijos metu medikai kulka pašalino ir nukentėjusiojo gyvybę išgelbėjo). Taigi matome, kad nusikalstami padariniai gali kilti, bet gali ir nekilti, todėl apie juos galime kalbėti tik kaip apie galinčius kilti.<sup>2</sup>

Tačiau toks požiūris ydingas tuo, kad kaltė, visų pirma, yra asmens psichinis santykis su veika, priežastinio ryšio vystimusi ir padariniiais, todėl mums svarbu, kaip asmuo numato siektiną nusikalstamą rezultatą (asmens mirtį ar sveikatos sutrikdymą) dar prieš pasirinkdamas atitinkamą veikimo būdą ir pradėdamas nusikalstamai veikti: ar kaip neišvengiamai turintį kilti, ar tik kaip galbūt kilsiantį. Tuo tarpu asmuo darydamas nusikaltimą niekada negalvoja apie išorinius veiksmus, galinčius pakreipti priežastinio ryšio vystymosi eigą, kadangi darydamas nusikalstamą veiką kaltininkas gali nežinoti ir šių veiksmų nenumatyti, kaip kad mūsų anksčiau pateiktame pavyzdyje kaltininkas nenumatė ir negalėjo numatyti, kad kulka įstrigs kaukolės skliaute ir medikams pavyks išgelbėti nukentėjusiojo gyvybę.

Tiesioginės tyčios atveju akivaizdu, kad asmuo, kuris siekia nukentėjusiojo mirties, pasirenka tokį veikimo būdą, kuris užtikrins norimų padarinių kilimą, t. y. šauna nukentėjusiajam vieną kartą į kaukolės sritį arba suduoda daugybinius smūgius rankomis ir kojomis į įvairias kūno vietas, taip pat ir į kaukolės sritį, o kiekvienas normalaus išsivystymo žmogus numato, kad toks veikimo būdas neišvengiamai sukels kito žmogaus mirtį. Tuo tarpu ta aplinkybė, kad siektini padariniai, šiuo atveju – nukentėjusiojo mirtis, nekilo, nes jam buvo laiku ir sėkmingai suteikta medikų pagalba, negali paneigti, jog kaltininkas kilsiančius padarinius suvokė tik kaip galimą, o ne kaip neišvengiamą, savo nusikalstamo elgesio rezultatą.

<sup>1</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

<sup>2</sup> Козлов А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 603–611.

Tokios pozicijos laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 5 punkte teismams išaiškinta, jog tais atvejais, kai kaltininkas veikia suvokdamas, kad žmogui gyvybė bus atimta neišvengiamai, tai toks asmuo veikia tiesiogine tyčia.<sup>3</sup> Iš to galime spręsti, kad esant tiesioginei tyčiai nusikalstamai veikdamas asmuo turi suvokti, kad dėl jo veikos bus neišvengiamai atimta žmogaus gyvybė ar sutrikdyta sveikata.

Kalbant apie tiesioginę ir netiesioginę tyčią nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai, reikia pažymėti, kad šios tyčios rūšys viena nuo kitos skiriasi valiniu kaltės momentu, apibūdinančiu asmens psichinį santykį su padariniais, t. y. nori jis tų padarinių ar ne: tiesioginės tyčios atveju „asmuo nori atimti kitam žmogui gyvybę ar sutrikdyti jam sveikatą, o esant netiesioginei – nors nenori atimti gyvybės ar sutrikdyti sveikatos, sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti“. Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti netiesioginės tyčios atveju reiškia kaltininko abejingumą galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui ar sveikatos sutrikdymui. Taigi kaltininko sąmonė nėra nukreipta į rezultatą, t. y. gyvybės atėmimą ar sveikatos sutrikdymo padarymą, šie padariniai jam nereikalingi, tačiau kita vertus, jis nedaro nieko, kad padariniai neatsirastų. Kartu šie padariniai tampa neišvengiami dėl to, kad kaltininkas tikslui pasiekti pasirenka būtent tokį elgesio būdą, vietą ir laiką, jog pasirinktomis sąlygomis negeidžiami padariniai tampa labai tikėtini.<sup>4</sup>

Netiesioginė tyčia apibrėžiama BK 15 straipsnio 3 dalyje, tačiau ši tyčios rūšis itin retai pasitaiko teismų praktikoje. Autorės manymu, sunku įsivaizduoti, kad asmuo, suprasdamas, jog savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, ir numatydamas, kad savo veika gali ją atimti, gali nenorėti nukentėjusiojo mirties. Juk kalbant apie asmens sąmonėje vykstančius procesus pirmiausia susiformuoja noras, t. y. tikslas, o vėliau tam norui įgyvendinti asmuo pasirenka atitinkamas priemones, padedančias jį pasiekti. Būtent konkretus tikslas yra asmens veiksmų paskata. Juk kaltininkas, suduodamas nukentėjusiajam smūgį peiliu į krūtinės sritį ir palikdamas jį gausiai kraujuojantį, suvokia, kad jis gali mirti. Esant šioms aplinkybėms kaltininkas negali būti abejingas galintiems kilti padariniams ir jų nenorėti, nes jau vien pasirinktas veikimo būdas, šiuo atveju, smūgio peiliu į gyvybiškai svarbią krūtinės sritį sudavimas, leidžia manyti, kad kaltininkas siekė nukentėjusiojo mirties ar bent jau sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymo. Tokiu atveju galima kalbėti apie tiesioginę neapibrėžtą tyčią, kai kaltininkas savo sąmonėje nedetalizuoja galinčių kilti padarinių, o ne apie abejingumą padariniams. Juk neįmanoma būti abejingam ir nenorėti sukelti nukentėjusiojo mirties ar padaryti jam sunkų sveikatos sutrikdymą, jeigu kaltininko pasirinktas veikimo būdas neabejotinai šiuos padarinius sukels. Todėl ne veltui dalis

mokslininkų (G. Kolokolovas, M. Čelcovas, V. Libšicas) laikė šią tyčios rūšį vien tik BK formuluote, sunkiai pritaikoma praktikoje.<sup>5</sup>

Dar mažiau tikėtina netiesioginė tyčia skirtingo masto sveikatos sutrikdymų padarymo atvejais, nes asmuo, kuris suvokia, kad savo veiksmais sutrikdys kitam sveikatą, ir, pvz., suduoda jam vieną ar kelis smūgius rankomis į galvą arba smogia vieną kartą peiliu į pilvą ir dėl to nukentėjusiajam padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, negali nenorėti kilusių padarinių, būti jiems abejingas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, pirmiausia asmens sąmonėje suformuojamas tikslas, kuris ir priverčia pasirinkti vienokį ar kitokį veikimo būdą jam įgyvendinti. Net ir tais atvejais, kai kaltininkas veikia spontaniškai, staiga (pvz.: kilus asmeninio pobūdžio konfliktui tarp sutuoktinių, vienas iš jų, vedamas pykčio ir keršto dėl kito neišitikimybės, smogia vieną kartą peiliu į krūtinę), vis vien kaltininko sąmonėje pirmiausia išskyla tikslas (šiuo atveju – pyktis ir kerštas dėl neišitikimybės), kuris, nors ir staiga, tačiau pastūmėja pasirinkti nusikalstamą elgesio variantą (smogti vieną kartą peiliu į krūtinę).

Todėl reikėtų pritarti prof. N. I. Zagorodnikovo nuomonei, kad jeigu asmuo sąmoningai sukuria sąlygas, kurioms esant neišvengiamai bus atimta gyvybė kitam žmogui ar sutrikdyta jo sveikata, apie netiesioginę tyčią kalbėti negalima.<sup>6</sup>

Tačiau teismai neretai neteisingai nustato, kad kaltininkas veikė netiesiogine tyčia, kai jo pasirinktas veikimo būdas aiškiai liudija apie tiesioginę tyčią jo veiksmuose. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija pakeitė Kauno apygardos teismo nuosprendį: D. B veiką, kvalifikuotą pagal BK 130 straipsnį, perkvalifikavo pagal BK 129 straipsnio 1 dalį ir nuteisė ją už tai, kad ji tyčia dūrė peiliu nukentėjusiajam A. T. į krūtinės kairę pusę, padarydama kairėje krūtinės pusėje durtinę-pjautinę kiauryminę žaizdą su kairio plaučio ir širdies plautinio kamieno kiauryminiu pažeidimu, kuris komplikavosi – prasidėjo kraujavimas į kairės krūtinplėvės ir širdiplėvės ertmę, šoku ir dėl to A. T. įvykio vietoje mirė.<sup>7</sup> Lietuvos apeliacinis teismas baismės skyrimo motyvuose nurodo, kad nuteistoji veikė netiesiogine tyčia, tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad tyčia buvo tiesioginė, tačiau neapibrėžta. Nuteistoji suvokė, kad smogdama vieną kartą peiliu į krūtinės sritį kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, taip pat numatė, kad gali atimti nukentėjusiajam gyvybę, todėl nelogiška, jog asmuo, nusikaltimui padaryti pasirinkęs sunkiai žalojantį įrankį – peilį, galėjo nenorėti nukentėjusiojo mirties. Labiau tikėtina, kad nuteistajai buvo priimtini bet kokie kilsiantys padariniai, t. y. tiek nukentėjusiojo mirtis, tiek sveikatos sutrikdymas, tačiau jokiū būdu ji nebuvo jiems abejinga. Nors Lietuvos apeliacinio teismo išvada

<sup>5</sup> Козлов А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 611–622.

<sup>6</sup> Бородин С. В. *Преступления против жизни*. Москва: Юрист, 1999. С. 56–59.

<sup>7</sup> Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2007.

<sup>3</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

<sup>4</sup> Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmą knygą. Vilnius: Justitia, 2006. P. 357.

dėl netiesioginės tyčios buvimo nuteistosios veikoje nėra visiškai teisinga, tačiau ji turi reikšmės tik baudžiamosios atsakomybės individualizavimui, bet ne padaryto nusikaltimo kvalifikavimui.

Tuo tarpu teismai nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai bylose paprastai teisingai nustato tiesioginę tyčią asmens veikoje, kai nužudymas ar sveikatos sutrikdymas padaromas panaudojant peilį, kirvį ar kitus žmogų sužaloti galinčius įrankius, taip pat suduodant daugybę smūgių rankomis ar kojomis į skirtingas kūno vietas, nes vien jau kaltininko pasirinktas nusikaltimo padarymo būdas liudija, kad jis ne tik suvokė savo veiksmų pavojingumą ir numatė galinčius kilti padarinius, bet ir jų norėjo.

## **2. NEATSARGUMO RŪŠYS IR JŲ ATRIBOJIMO NUO TYČIOS (NUO TYČIOS – PALIKTI TĄ PAČIĄ ŽODŽIŲ TVARKĄ PAVADINIME) PROBLEMOS NUSIKALTIMUOSE ŽMOGAUS GYVYBEI IR SVEIKATAI**

Be tyčinių nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai, BK taip pat numato atsakomybę ir už neatsargius nusikaltimus, kuriais atimama žmogaus gyvybė arba sutrikdoma sveikata.

Baudžiamoji atsakomybė už gyvybės atėmimą dėl neatsargumo pagal BK 132 straipsnį ir už sunkų bei nesunkų sveikatos sutrikdymą dėl neatsargumo atitinkamai pagal BK 137 ir 139 straipsnius kyla esant nusikalstamam pasitikėjimui (BK 16 straipsnio 2 dalis) ar nusikalstamam nerūpestingumui (BK 16 straipsnio 3 dalis), todėl kvalifikuodami veikas pagal minėtus BK specialiosios dalies straipsnius teismai turi nustatyti neatsargios kaltės rūšį. Kaip jau anksčiau minėjome, tiek kaltės formos, tiek rūšys viena nuo kitos skiriasi savo intelektualinio ir valinio momento, nusakančio asmens psichinį santykį su veika, priežastinio ryšio vystymusi ir padariniiais, turiniu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 26 punkte teismams išaiškinta, kad neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo pasitikėjimo yra tada, kai kaltininkas numato, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau lengvabūdiškai tikisi šių padarinių išvengti.<sup>8</sup> Tuo tarpu neatsargus sveikatos sutrikdymas dėl nusikalstamo pasitikėjimo yra tada, kai kaltininkas numato, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito asmens sveikata, tačiau lengvabūdiškai tikisi šių padarinių išvengti.

Nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinis momentas atėmus gyvybę dėl neatsargumo apibūdinamas žodžiais „kaltininkas numato, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį“, o esant sveikatos sutrikdymui dėl neatsargumo – „kaltininkas numato, kad jo veika gali sutrikdyti kito žmogaus sveikatą“. Nors įstatymų leidėjas apibrėždamas intelektualųjį nusikalstamo pasitikėjimo momentą neaprašė kaltininko psichinio santykio su pavojinga veika, logiškai aiškinant įstatymą galima daryti

išvadą, kad nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininkas suvokia daromos veikos rizikingą pobūdį, nes tikisi išvengti padarinių.

Reikia pažymėti, kad nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinis momentas, apibūdinantis asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi, iš dalies sutampa su tyčios (tiesioginės ir netiesioginės) intelektualiniu momentu, nes abiem atvejais asmuo numato, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali būti atimta žmogaus gyvybė ar sutrikdyta sveikata. Tačiau pavojingų padarinių numatymo pobūdis esant tyčinei ir netiesioginei kaltei skiriasi. Esant tyčiai numatoma, jog pavojingi padariniai yra neišvengiami ar labai tikėtini, o esant nusikalstamam pasitikėjimui – padariniai numatomi kaip labai mažai tikėtini.<sup>9</sup> Tai reiškia, kad nusikalstamo pasitikėjimo atveju asmuo numato, kad jo veika tam tikromis sąlygomis gali sukelti kito žmogaus mirtį ar sveikatos sutrikdymą, tačiau tikisi, kad šiomis konkrečiomis aplinkybėmis pavojingi padariniai nekils.

Tokį skirtingą asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi nusikalstamo pasitikėjimo ir tyčios atveju lemia skirtingas asmens daromos veikos pobūdžio suvokimas. Esant tiesioginei ir netiesioginei tyčiai asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, o būtent, kad smurtinė veika, kuria kitam žmogui atimama gyvybė ar sutrikdoma sveikata, prieštarauja teisės ir moralės normoms, yra socialiai žalinga. Tai reiškia, kad asmuo, net ir būdamas nesusipažinęs su BK specialiojoje dalyje įtvirtintomis nusikalstamų veikų sudėtimis, suvokia, kad jis daro nusikalstamą veiką. Tuo tarpu esant nusikalstamam pasitikėjimui asmuo suvokia daromos veikos rizikingą pobūdį. Tai reiškia, kad asmuo gyvybės atėmimą kitam žmogui ar sveikatos sutrikdymo padarymą suvokia ne kaip pagrindinį savo veikos tikslą, o tik kaip šalutinį, labai mažai tikėtiną rezultatą, kurio jis tikisi neabejotinai išvengti, todėl ir galinčius kilti padarinius numato kaip labai mažai tikėtinus.

A. M. Trochimovas pažymėjo, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui asmuo savo veiksmų rizikingumą suvokia tik iš pat pradžių, t. y. priimdamas sprendimą veikti atitinkamu būdu, o priėmęs sprendimą ir veikdamas – apie rizikingumą jau negalvoja. Taigi asmens įsitikinimas, kad pavojingi padariniai nekils, jo suvokimą apie veikos rizikingumą tarsi „neutralizuoja“<sup>10</sup>. Toks teiginys davė pagrindą išvadoms, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui asmens suvokimas iš viso neegzistuoja, todėl ir neįtvirtintas neatsargumo rūšis apibrėžiančiose BK bendrosios dalies normose.<sup>11</sup> Tačiau toks požiūris nėra visiškai teisingas. Juk prieš numatant, kad dėl asmens veikimo ar neveikimo gali būti atimta gyvybė ar sutrikdyta sveikata kitam žmogui, jo sąmonėje susiformuoja ketinamos atlikti veikos pobūdžio suvokimas, t. y. ar ji bus rizikinga, ar nusikalstama, ar išvis

<sup>9</sup> Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmą knygą. Vilnius: Justitia, 2006. P. 387.

<sup>10</sup> Козлов А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 630.

<sup>11</sup> Кузнецова Н.Ф. Тяжкова И. М. *Курс уголовного права*. Общая часть. Учение о преступлении. Москва: Зерцало-М, 2002. Том 1. С. 327.

<sup>8</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

neprieštaraujanti teisės ir moralės normoms ir nesukels jokių šalutinių padarinių.

Kalbant apie valinį nusikalstamo pasitikėjimo momentą, kuris baudžiamajame įstatyme apibūdinamas žodžiais „lengvabūdiškai tikėjosi išvengti pavojingų padarinių“, akivaizdu, kad esant šiai neatsargios kaltės rūšiai kaltininkas pavojingų padarinių nenori.

Nusikalstamas pasitikėjimas savo valiniu momentu lyg ir priartėja prie netiesioginės tyčios, kai kaltininkas taip pat nenori pavojingų padarinių kilimo. Tačiau esant netiesioginei tyčiai asmens nenoras nėra pagrįstas jokiais objektyviais duomenimis, tuo tarpu esant nusikalstamam pasitikėjimui padarinių nenoras yra susijęs su tikėjimu, kad padariniai nekils.<sup>12</sup> Paprastai šis nenoras ir tikėjimas yra grįstas apskaičiavimais, objektyviomis aplinkybėmis, kurios, kaltininko manymu, turėtų padėti išvengti pavojingų padarinių.

Prof. A. P. Kozlovo teigimu, asmens vertinimas sąmonėje pereina keletą etapų: 1) asmuo įvertina situaciją iš baudžiamosios teisės pozicijų; 2) įvertina aplinkybes, kurios, jo manymu, gali padėti išvengti galinčių kilti padarinių; 3) pripažįsta, kad nusikalstamas rezultatas neįvyks. Tuo tarpu aplinkybėms, kuriomis pasikliauja kaltininkas, būdingi šie požymiai: visų pirma, jos egzistuoja objektyviai ir nėra kaltininko vaizduotės vaisius; antra, jos egzistuoja nusikalstamos veikos darymo metu; trečia, šios aplinkybės gali padėti išvengti nepažeidžiamo nusikalstamo rezultato.<sup>13</sup>

Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 26 punkte nurodydamas, kad esant nusikalstamam pasitikėjimui kaltininkas supranta, kad elgiasi rizikingai, tačiau tikisi gyvybės atėmimo išvengti. Kaltininko tikėjimas turi būti paremtas aplinkybėmis, kurios, jo manymu, turi užkirsti kelią kito žmogaus gyvybės atėmimui. Šios aplinkybės turi būti objektyvaus pobūdžio. Tikėjimas abstrakčiomis aplinkybėmis – sėkme, pranašystėmis ar pan., kurios neturi objektyvaus pagrindo ir iš esmės negali užkirsti kelio žalingiems padariniams atsirasti, nelaikomas tikėjimu kaip nusikalstamo pasitikėjimo kaltės elementu.<sup>14</sup>

Kaip jau minėjome, kita BK 16 straipsnio 3 dalyje nustatyta neatsargios kaltės rūšis yra nusikalstamas nerūpestingumas. Būtent ši neatsargios kaltės rūšis yra dažniausia smurtiniuose nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai, o praktikoje kyla daugiausia jos atribojimo nuo tyčios problemų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 26 punkte teismams išaiškinta, kad neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo nerūpestingumo yra, kai kaltininkas nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti.<sup>15</sup> Neat-

sargus sveikatos sutrikdymas dėl nusikalstamo nerūpestingumo yra tada, kai kaltininkas nenumato, kad jo veika gali sutrikdyti kitam žmogui sveikatą, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti.

BK 16 straipsnio 3 dalyje pateiktoje nusikalstamo nerūpestingumo sąvokoje apibūdinant šios neatsargumo rūšies intelektualinį momentą yra apibrėžtas tik kaltininko psichinis santykis su priežastinio ryšio vystymusi, nurodant, kad asmuo nenumatė, jog dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, o apie kaltininko psichinį santykį su pavojinga veika neužsimenama. Tačiau logiškai aiškinant įstatymą galima daryti išvadą, kad jeigu asmuo nenumatė galinčių kilti padarinių, tai jis ir nesuvokė daromos veikos pavojingo pobūdžio.<sup>16</sup> Tai esminis nusikalstamo nerūpestingumo bruožas, skiriantis jį nuo kitų kaltės formų, nes esant tyčiai asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, esant nusikalstamam pasitikėjimui – daromos veikos rizikingą pobūdį, tuo tarpu esant nusikalstamam nerūpestingumui asmuo nenumato galinčių kilti padarinių ir nesuvokia daromos veikos nei pavojingo, nei rizikingo pobūdžio.

M. N. Merkuševos teigimu, esant nusikalstamam nerūpestingumui nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai asmuo paprastai suvokia, jog smurtinė veika sukels tam tikrus padarinius, bet nesuvokia ir nenumato, kad ši veika gali sukelti pačius sunkiausius padarinius iš visų galimų (pvz.: suduodamas žmogui vieną smūgį ranka į veidą kaltininkas numato, kad gali padaryti tam tikro masto sveikatos sutrikdymą, tačiau jokiū būdu nenumato, kad gali sukelti kito žmogaus mirtį).<sup>17</sup> Tai reiškia, kad kaltininkas suklysta vertindamas situaciją ir suvokia tik išorinę savo poelgio pusę, t. y. suduodamas vieną smūgį ranka nukentėjusiajam į veidą asmuo suvokia, kad sutrikdys kito žmogaus sveikatą, tačiau nepakankamai įvertina galinčius kilti padarinius, o būtent, nenumato, kad nuo vieno suduoto smūgio ranka į veidą kitas žmogus gali mirti. Todėl negalima teigti, kad esant nusikalstamam nerūpestingumui nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai asmuo išvis nenumato jokių galinčių kilti padarinių, nes kiekviena pakaltinamo žmogaus veika yra valinga ir nukreipta siekti tam tikro jo sąmonėje suformuoto tikslo. Tiesiog galintys kilti patys sunkiausi padariniai yra už kaltininko suvokimo ribų.

Nors baudžiamajame įstatyme nėra apibrėžtas nusikalstamo nerūpestingumo valinis momentas, apibūdinantis kaltininko psichinį santykį su baudžiamajame įstatyme numatytais padariniiais, tačiau kadangi apibrėžiant kaltininko psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi baudžiamajame įstatyme nurodyta, kad kaltininkas nenumatė baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių kilimo, tad iš to galime spręsti, kad jis šių padarinių ir negalėjo norėti.

<sup>12</sup> Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirma knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P. 387.

<sup>13</sup> Козлов А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 625–636.

<sup>14</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

<sup>15</sup> Ten pat.

<sup>16</sup> Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirma knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P. 391.

<sup>17</sup> Козлов А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 638.

Tačiau baudžiamosios atsakomybės pagrindas už veikas, padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, yra tas, kad nors asmuo nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui ar sutrikdyti sveikatą, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes jis turėjo ir galėjo tai numatyti. Būtent asmens pareiga (turėjimas) ir galėjimas numatyti galinčius kilti padarinius leidžia patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už veiką, kurios pavojingumo jis nesuvokė ir nenumatė bei nenorėjo galinčių kilti padarinių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 26 punkte nurodyta, kad turėjimas numatyti padarinius yra objektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato pareigos būti atsargiam darant atitinkamas veikas buvimą. Tokia pareiga gali išplaukti iš įstatymo, tarnybos pareigų, profesijos, ankstesnės veiklos, gyvenimo patyrimo ir pan. Galėjimas numatyti padarinius yra subjektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato asmens, turinčio atitinkamą pareigą, realią galimybę konkrečioje situacijoje suprasti daromos veikos pavojingumą bei numatyti kito žmogaus gyvybės atėmimą kaip jo veikos padarinius. Apie tai teismas sprendžia įvertinęs kaltininko asmenines savybes – patirtį, kompetenciją, išsilavinimą, sveikatos būklę ir pan.<sup>18</sup>

Todėl konstatuojant, jog konkrečioje situacijoje asmuo galėjo numatyti, kad dėl jo veikos bus sutrikdyta kito žmogaus sveikata ar jam atimta gyvybė, turi būti nustatyta, kad kaltininkas konkrečioje situacijoje turėjo objektyvias galimybes numatyti galinčius kilti padarinius ir teisingai įvertinti situaciją pagal savo individualias savybes, t. y. gyvenimišką patirtį, protinį išsivystymą ir pan., be to, neturi būti sąlygų, apribojančių asmens galimybę numatyti padarinius.<sup>19</sup> Jeigu asmuo pastūmė nukentėjusį, šis pargriuvo nusibrodino kelį ir smarkiai nukraujavo, nes sirgo hemofilija (kraujo krešėjimo funkcijos sutrikimas) ir įvykio vietoje mirė, kaltininkas negalės būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn dėl neatsargaus gyvybės atėmimo esant nusikalstamam nerūpestingumui, nes jis neturėjo ir negalėjo numatyti, kad nusibrodinęs kelį žmogus serga itin reta liga, dėl kurios gali mirtinai nukraujuoti.

Teismų praktikoje daugiausia problemų kyla atirbojant tyčią nuo nusikalstamo nerūpestingumo, kai kaltininkui sudavus ranka vieną smūgį nukentėjusiajam į kaukolės sritį, šis, įvykus rotaciniam galvos judesiui, miršta dėl kraujo išsiliejimo į smegenis ir kitų sunkių komplikacijų. Tokiu atveju teismai dažniausiai kaltininko veiksmus kvalifikuoja pagal BK 132 straipsnį (1961 m. BK 109 straipsnį) kaip neatsargų gyvybės atėmimą konstatuodami, kad kaltininkas smūgį ranka nukentėjusiajam į veidą sudavė nesiekdamas ir nenorėdamas jį nužudyti ar sužaloti ir nenumatydamas, kad tai (**tokia veika**) kelia pavojų jo gyvybei, tačiau, atsižvelgdamas į situaciją ir savo asmenines savybes, turėdamas ir galė-

damas tokias pasekmes – nukentėjusiojo mirtį – numatyti. Esant tokioms nustatytoms aplinkybėms ir tokiai nužudymo formai – nusikalstamam nerūpestingumui padarytoji veika teisingai kvalifikuota pagal 1961 m. BK 109 straipsnį.<sup>20</sup>

Taip pat dažnai teismai analogišką veiką, t. y. dėl vieno smūgio kumščiu į kaukolės sritį kilusią nukentėjusiojo mirtį, kvalifikuoja pagal BK 129 straipsnį (1961 m. BK 104 straipsnį) kaip tyčinį gyvybės atėmimą motyvuodami tuo, kad smūgis nukentėjusiajam kumščiu didele jėga į gyvybiškai svarbų organą – galvą rodo, kad jo tyčia buvo padaryti kuo didesnę žalą nukentėjusiajam, ir tai rodo, kad jis taip veikdamas suvokė, jog gali sukelti sunkias pasekmes, todėl, nors ir neturėdamas tikslo atimti gyvybę, sąmoningai leido kilti savo tyčinių veiksmų padariniams – nukentėjusiojo mirčiai.<sup>21</sup>

Tačiau nė viena iš pateiktų veikos kvalifikacijų minėtuojų atveju nėra visiškai teisinga. Veiką kvalifikuojant vien tik pagal BK 129 straipsnį kaip tyčinį gyvybės atėmimą teisiškai įvertinami tiktai kilę padariniai, tačiau neatsižvelgiama į kaltininko objektyvų ir subjektyvų šių padarinių kilimo galimybės suvokimą. Juk sąmoningas smūgio ranka į gyvybiškai svarbią kaukolės sritį sudavimas suponuoja sveikatos sutrikdymo, tačiau jokių būdu ne gyvybės atėmimo numatymą. Dėl šių priežasčių kaltininkui negali būti inkriminuotas tyčinis gyvybės atėmimas, nes jis nesuvokė, kad jo daroma veika, t. y. smūgio ranka į kaukolės sritį sudavimas, gali sukelti pačius sunkiausius padarinius – nukentėjusiojo mirtį.

Tuo tarpu veiką kvalifikuojant tik pagal BK 132 straipsnį kaip neatsargų gyvybės atėmimą konstatuojama, kad kaltininkas nors nesuvokė ir nenumatė, kad vienas smūgis ranka į gyvybiškai svarbią kaukolės sritį gali atimti kitam žmogui gyvybę, tačiau pagal savo gyvenimišką patirtį ir asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti. Tačiau smūgis ranka į gyvybiškai svarbią kaukolės sritį yra sąmoningas ir valingas veiksmas, kuris veiką (**veiką**) kvalifikuojant tik pagal BK 132 straipsnį lieka teisiškai neįvertintas.

Minėtuojų atveju tikimybė, kad žalojamam žmogui bus padarytas sunkus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas, be abejo, visuomet yra kur kas didesnė nei tikimybė, kad nukentėjusysis mirs. Taigi toje pačioje situacijoje teismas, padaręs išvadą, kad kaltininkas tik iš dalies numatė nukentėjusiojo mirtį, gali padaryti išvadą, kad kitokie padariniai – sunkus ar bent nesunkus sveikatos sutrikdymas – buvo numatyti kaip pakankamai tikėtini ir konstatuoti, kad šie nusikalstami veiksmai padaryti tyčia. Tokiu atveju kaltininko elgesys turėtų būti kvalifikuojamas kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir tyčinio sunkaus (arba nesunkaus) sveikatos sutrikdymo sutaptis.<sup>22</sup> Prof. V. Piesliako nuomone, nenustačius kaltininko tyčios atimti gyvybę, visuomet reikėtų patyrinti galimybę inkriminuoti tuos padarinius, kuriuos kaltininkas

<sup>20</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1088/2001.

<sup>21</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-299/2003.

<sup>22</sup> Bikelis S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. P. 103–136.

<sup>18</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

<sup>19</sup> Кузнецова Н.Ф. Тяжкова И. М. *Курс уголовного права*. Общая часть. Учение о реступлении. Москва: Зерцало-М, 2002. Том 1. С. 332.

numatė kaip būtinus pavojingos veikos padarinius, pavyzdžiui, sunkų ar nesunkų sveikatos sutrikdymą.<sup>23</sup>

Tokiai veikų kvalifikacijai pritaria Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kurio 27 punkte teismams išaiškinta, kad jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė kitam žmogui, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuojama pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė.<sup>24</sup>

Kaip tokios teismų praktikos pavyzdį reikia paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinę bylą, kurioje Ž. Ž. buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad tyčia ranka sudavė nukentėjusiajai P. P. vieną smūgį į skruostą ir dėl to įvykus rotaciniam galvos judesiui nukentėjusiajai po kietuoju galvos smegenų dangalu išsiliejo kraujas. Kaip komplikacija pasireiškė galvos smegenų suspaudimas ir pabrinkimas ir dėl šios priežasties nukentėjusioji praėjus keturioms dienoms po sužalojimo padarė mirė. Tačiau kasacinės instancijos teismas perkvalifikavo nuteistojo veiką pagal BK 135 straipsnio 1 dalį ir 132 straipsnio 1 dalį ir konstatavo, kad, kaip rodo gyvenimiškas patyrimas, paprastai vieno smūgio ranka sudavimas į veido sritį suaugusiam normalaus išsivystymo žmogui nesukelia gyvybės atėmimo, o paprastai sukelia skirtingo laipsnio sveikatos sutrikdymus. Kadangi gyvybės atėmimas nėra dėsningas vieno smūgio sudavimo į veidą padarinys, kaltininkas paprastai nesuvokia, kad tokia veika pavojinga kito žmogaus gyvybei ir nenumato tokių padarinių kaip gyvybės atėmimas, o kadangi jų nenumato, tai ir nenori. Jei asmuo nesuvokė daromos veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei, nenumatė padarinių, susijusių su gyvybės atėmimu, tie padariniai negali būti jam inkriminuojami kaip padaryti esant tyčinei kaltės formai, t. y. kai suvokimas daromos veikos konkretus pavojingas, numatomi konkretūs padariniai (gyvybės atėmimas) ir jų norima arba sąmoningai leidžiama jiems kilti. Todėl galima daryti išvadą, kad nuteistasis suduodamas ranka vieną smūgį į veidą suvokė, kad tokia veika kelia (kelia) pavojų P. P. sveikatai. Tai suvokdamas jis numatė, kad gali padaryti savo veiksmais nukentėjusiajai sveikatos sutrikdymą. Kaip nustatyta specialisto išvadoje, nukentėjusiajai buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas. Bet koks, taip pat ir sunkus, sveikatos sutrikdymas yra dėsningas smūgio ranka į galvos sritį sudavimo padarinys, todėl nuteistajam šis padarinys turi būti inkriminuotas kaip padarytas esant tyčinei kaltės formai. Kitas dėl veikos kilęs padarinys – gyvybės atėmimas inkriminuojamas kaip padarytas neatsargiai dėl nusikalstamo nerūpestingumo, nes kaltininkas nesuprato, kad jo smūgis

pavojingas nukentėjusiosios gyvybei, nenumatė, kad dėl jo veikos nukentėjusioji gali mirti, mirties nenorėjimo, tačiau, atsižvelgiant, viena vertus, į kaltininko amžių, jo profesiją, kūno sudėjimą ir, kita vertus, į nukentėjusiosios amžių, sveikatos stovį, jis turėjo ir galėjo numatyti nukentėjusiosios mirtį ir išvengti tokio stipraus smūgio.<sup>25</sup>

Taip pat pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsnių sutaptį siūlytume kvalifikuoti ir tuos atvejus, kai kaltininkui sudavus nukentėjusiajam ranka vieną smūgį į galvą ar į krūtinės sritį, šis nuo suduoto smūgio krenta, atsitrenkia galva į kietą grindinį (pvz., asfaltą) ir miršta. Tačiau teismai dažniausiai tokias veikas kvalifikuoja pagal BK 132 straipsnį kaip neatsargų gyvybės atėmimą nurodant, kad suduodamas stiprų smūgį į veidą nuteistasis nenumatė, jog nukentėjusysis grius aukštelininkas ir, atsitrenkus galvai į asfaltuotą kelio dangą, mirs, nors pagal veikos aplinkybes ir asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.<sup>26</sup>

Tačiau nusikalstamas nerūpestingumas galimas tik tada, jei asmuo nesuvokia daromos veikos pavojingumo, tuo tarpu stipraus smūgio ranka, nuo kurio nukentėjusysis nugriūva atsitrenkdamas galva į kietą grindinį, sudavimas į galvą ar į krūtinę rodo, kad kaltininkas suvokė savo veiksmų pavojingumą, o tai leidžia kalbėti tik apie tyčią (tiesioginę ar netiesioginę) jo veiksmuose. Klausimas kyla tik dėl pavojingų padarinių kilimo numatymo: ar kaltininkas numatė, kad jo pavojinga veika gali sukelti nukentėjusioji mirtį, ar tik atitinkamą sveikatos sutrikdymą? Manytina, kad tokiais atvejais kaltininkas suvokia ir numato, kad suduodamas smūgį į veidą ar krūtinę sutrikdys nukentėjusiajam sveikatą, todėl šie padariniai jam turi būti inkriminuoti kaip tyčiniai. Tačiau kartu kaltininkas nenumato, nors remdamasis savo gyvenimiška patirtimi turėjo ir galėjo tai numatyti, kad dėl suduoto smūgio nukentėjusysis nugrius ir, susitrenkęs galvą į kietą grindinį, gali mirti, todėl greta sunkaus sveikatos sutrikdymo kaltininko veika turi būti kvalifikuota pagal BK 132 straipsnį kaip neatsargus gyvybės atėmimas esant nusikalstamam nerūpestingumui.

Tuo tarpu bet kokio įrankio panaudojimas suduodant smūgius nukentėjusiajam arba suduoti nors ir keli smūgiai rankomis ar kojomis į skirtingas kūno vietas liudija tyčią sužaloti nukentėjusįjį ar atimti jam gyvybę, todėl tokia veika turi būti kvalifikuojama pagal kilusius padarinius (BK 129, 135 ar 138 straipsnį).<sup>27</sup> Tokiu atveju gali kilti nebent tyčinio sveikatos sutrikdymo ir pasikėsinimo nužudyti atribojimo problema, jeigu kaltininko padarytos pavojingos veikos pobūdis neatitinka kilusių padarinių sunkumo (pvz., nukentėjusiajam suduoda ne mažiau kaip 50 smūgių rankomis, kojomis ir lazda į skirtingas kūno vietas, tačiau jam padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas).

<sup>23</sup> Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmą knygą. Vilnius: Justitia, 2006. P. 350.

<sup>24</sup> *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

<sup>25</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-354/2007.

<sup>26</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-299/2004.

<sup>27</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-237/2005.

## IŠVADOS

1. Nors tiesioginės ir netiesioginės tyčios intelektualinis momentas, apibūdinantis asmens psichinį santykį su pavojinga veika ir priežastinio ryšio vystymusi, sutampa, tačiau tiesioginės tyčios atveju (atveju) asmuo neišvengiamai suvokia, kad dėl jo pavojingos veikos bus neišvengiamai atimta kito žmogaus gyvybė ar sutrikdyta sveikata, tuo tarpu esant netiesioginei tyčiai šis asmuo pavojingus padarinius suvokia tik kaip galimai kilsiančius.

2. Tiesioginė ir netiesioginė tyčia viena nuo kitos skiriasi valiniu momentu, apibūdinančiu asmens psichinį santykį su pavojingais padariniais: esant tiesioginei tyčiai – asmuo nori atimti kitam žmogui gyvybę ar sutrikdyti sveikata, o esant netiesioginei – nors ir nenori atimti gyvybės ar sutrikdyti sveikatos, tačiau sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti (yra jiems abejingas).

3. Analizuojant teismų praktiką netiesioginė tyčia itin retai pasitaiko nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai, nes sunku įsivaizduoti, kad asmuo, suprasdamas, jog kelia pavojų kito žmogaus gyvybei ar sveikatai ir numatydamas galinčius kilti padarinius (gyvybės atėmimą ar sveikatos sutrikdymą), gali jų nenorėti.

4. Esant nusikalstamam pasitikėjimui pavojingų padarinių numatymo pobūdis, palyginti su šių padarinių numatymo pobūdžiu esant tiesioginei arba netiesioginei tyčiai, skiriasi: esant nusikalstamam pasitikėjimui padariniai numatomi kaip labai mažai tikėtini, o tiesioginiai arba netiesioginiai tyčiai – kaip neišvengiami arba labai tikėtini.

5. Nors nusikalstamo pasitikėjimo ir netiesioginės tyčios valinis momentas sutampa, nes asmuo nenori kilsiančių padarinių, tačiau skiriasi pats nenoro pobūdis: esant netiesioginei tyčiai nenoras nėra pagrįstas jokiais objektyviais duomenimis, asmuo tiesiog abejingas padariniams, tuo tarpu nusikalstamo pasitikėjimo atveju padarinių nenoras yra susijęs su tam tikromis objektyviomis aplinkybėmis, galinčiomis padėti išvengti šių padarinių.

6. Nors nusikalstamas nerūpestingumas nuo nusikalstamo pasitikėjimo ir tiesioginės bei netiesioginės tyčios skiriasi tuo, kad asmuo nesuvokia daromos veikos nei rizikingo, nei pavojingo pobūdžio, tačiau negalima teigti, kad esant nusikalstamam nerūpestingumui asmuo išvis nesuvokia jokių galinčių kilti padarinių: jis tiesiog nesuvokia ir nenumato, kad jo veika gali sukelti pačius sunkiausius padarinius iš visų galinčių kilti.

7. Teismų praktikoje daugiausia problemų atiboja tyčią nuo nusikalstamo nerūpestingumo kyla tada, kai kaltininkui sudavus ranka vieną smūgį į veidą nukentėjusiajam į kaukolės sritį, šis miršta dėl kraujo išsiliejimo į smegenis. Pritartina teismų (teismų) praktikai, kad tokiomis atvejais kaltininko veika turi būti kvalifikuota kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir tyčinio sunkaus (arba nesunkaus) sveikatos sutrikdymo sutaptis pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsnius.

## LITERATŪRA

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-1088/2001.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-299/2003.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-299/2004.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-237/2005.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-354/2007.
6. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2007.
7. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.
8. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija.
9. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmą knygą. Vilnius: Justitia, 2006.
10. Бородин, С. В. *Преступления против жизни*. Москва: Юрист, 1999.
11. Козлов, А. П. *Понятие преступления*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
12. Кузнецова, Н. Ф.; Тяжкова, И. М. *Курс уголовного права*. Общая часть. Учение о преступлении. Москва: Зерцало-М, 2002. Том 1.

## DISTINGUISHING BETWEEN INTENTION AND NEGLIGENCE IN CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE PERSON'S LIFE AND HEALTH

Eglė Riaubaitė \*

Mykolas Romeris University

### S u m m a r y

As criminal offences against the person's life and health can be performed both intentionally and by negligence, this article deals with problems of distinguishing between intent and negligence in lawsuits of this category. The specialized section of the Criminal Code includes separate constitutions for premeditated murder and manslaughter (CC Art. 129 and 132), and structures of intentional and negligent bodily injury, both severe and light (CC Art 135 and 137; CC Art 138 and 139). Therefore, most problems both in pretrial and trial hearing of the case arise during proving the subjective evidence of criminal action in lawsuits of these categories. As it is known, both forms of culpability, i.e. intention and negligence, differ one from another according to their content of will and intellectual moments. On this basis, a distinction is made between direct and indirect intention, whereas negligence is divided into recklessness and conscious (advertent) negligence.

Discussing direct and indirect intent and problems distinguishing between them, the article pays a lot of attention on a person's perception of inevitability of the dangerous outcomes. It is considered that only in case of direct intention the perpetrator perceives that dangerous outcomes will inevitably arise, whereas in indirect intention – it is only a probability. It can be noted that courts often make a faulty determination of indirect intention of a person's actions, even though objective circumstances of the case confirm that the culprit wanted to

\* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law, lecturer.



kill another person or disturb his/her health. The author of the article doubts whether indirect intention in crimes against person's life and health is possible. In her opinion, it is difficult to imagine how, in case of indirect intent, a person may not want to take another person's life or disturb his/her health, if he/she understands that a certain conduct will inevitably lead to a specific result.

However, the major problems in court practice concern the difficulty distinguishing between intention and conscious negligence, when a person is killed by striking a single blow by a hand on another person's head. In these cases it is difficult to determine if the offender understood that by striking a blow on a head he/she can take another person's life. In court practice such action is usually qualified according to CC Art. 129 as premeditated murder, or according to CC Art. 132, as manslaughter. However, the author considers that qualification of the action according to one of the above articles is not sufficient and suggests qualifying the action according to CC Art. 132 and 135 as concurrence of manslaughter and intentional severe and light bodily injury.

**Keywords:** forms of culpability, direct and indirect intention, conscious negligence, recklessness.